

Bevarandeplan Natura 2000

(enligt 17§ förordningen om områdesskydd 1998:1252)

Alsterälven Gunnerud, Karlstad kommun, Värmlands län

Områdeskod och namn:	SE0610195 Alsterälven Gunnerud
Mittpunktskoordinat:	1374840 - 6590520
Totalareal:	5,5 ha
Fastställd av Länsstyrelsen:	2006-03-15
Områdestyp:	Område är utpekade enligt Habitatdirektivet
Fastigheter:	Karlstad kommun; Alsterstranden 1:1, Kronoparken 1:3
Ägandeförhållanden:	Privat

Beskrivning av området

Alsterdalen (Alsters kyrka i norr, Alsters herrgård i söder) är ett område av skiftande karaktär med små åkerytor som dominerar de södra delarna och stora sammanhängande odlingsmarker längre norrut. Däremellan finns skogsbestånd, både barrskog och rena lövträdsbestånd, varav vissa med inslag av ädellöv (ek). Alsterdalen omfattas av landskapsbildsskydd (19 § Naturvårdslagen) samt ligger inom riksintresse för kulturmiljövård (K18 Alsterdalen, 1200 hektar, 3 kap 6 § Miljöbalken). Syftet med riksintresset är delvis att vidmakthålla och förstärka det historiska sambandet mellan bebyggelse och odlingslandskap samt att bevara det landskap och de miljöer Fröding beskrev i sin diktning. Förutom kulturmiljövärden hyser Alsterdalen även höga flora- och faunavärden. Bland fågelarter som förekommer i vattendragets närhet kan nämnas forsärla, strömstare och näktergal, tillfälligt observeras även kungsfiskare. I de bitvis lövträdsrika omgivningarna påträffas bl a mindre hackspett. Alsterälven vid Gunnerud (Natura 2000-området) kantas av klibbalar på båda sidor. De närmaste omgivningarna består av åker- och skogsmark. Inom området är älven långsamt rinnande. I vattenlinjen, på frameroderade rötter av klibbal växer den fridlysta arten hårklomossa *Dichelyma capillaceum*.

Ingående arter enligt habitatdirektivet

Artkod	Artnamn
1383	Hårklomossa <i>Dichelyma capillaceum</i>

Bevarandesyfte och bevarandesyfte

Syftet med Natura 2000-området Alsterälven Gunnerud är att bidra till att upprätthålla så kallad gynnsam bevarandestatus för den ingående arten, *hårklomossa*, på biogeografisk nivå. För att uppnå gynnsam bevarandestatus krävs att specifika bevarandemål uppfylls. I nedanstående tabell framgår bevarandemål för *hårklomossa* i Natura 2000-området Alsterälven Gunnerud.

Art/naturtyp	Bevarandemål*
Hårklomossa (1383)	<i>Populationsutveckling</i> Minst 100 (?) fläckar ska finnas av arten inom området. (En fläck bör utgöra minst 1 dm ² .) <i>Livsmiljö</i> <ul style="list-style-type: none">- Mål om vattenkemi- Alsterälvens vattenreglering bör inte påtagligt förändras. Vid eventuell förändring av vattenreglering i älven bör regleringen ske så att mossans krav på vattenståndsfluktuationer uppfylls.- En bård av lövträd med förekomst av klibbal och videbuskar ska finnas längs Alsterälvens stränder.

*/Bevarandemål fastställs efter basinventeringen.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus

För att den ingående arten, 1383 *hårklomossa*, ska uppnå och bibehålla gynnsam bevarandestatus på lång sikt bör nedanstående förutsättningar uppfyllas.

Hårklomossan *Dichelyma capillaceum* växer ofta i skuggan under träd och buskar utmed stränder till sjöar och långsamt rinnande vattendrag. Den förekommer på block samt på trädbaser och rötter av främst klibbal och videbuskar vid vattenbrynet. Hårklomossan är knuten till den zon som översvämmas och dränks varje år och växer bara vid stränder med ganska stor vattenståndsamplitud. Årliga mer eller mindre regelbundna vattenståndsfluktuationer på över en meter är utmärkande för de flesta av vattendragen med förekomst av hårklomossa. Arten förekommer både i reglerade och oreglerade vattendrag. I reglerade vattendrag trivs den dock endast vid långtidsreglering. Korttidsreglerade vattendrag samt reglerade vattendrag som ger en konstant vattennivå är förödande för mossan. Vad det gäller vattenytans nivå vid lågvatten verkar den kunna variera från 0,5 till 2 m under artens växtplats. Nolltappning av vattendraget får ej förekomma.

Hotbild – vad kan påverka Natura 2000-området negativt?

- Det vanligaste hotet mot hårklomossan på biogeografisk nivå är förändringar i vattenståndsregim och vattenkvalitet. Hårklomossan kan hotas allvarligt om väsentliga förändringar i Alsterälvens reglering blir aktuella. Arten försvinner om vattennivån blir konstant eller om vattenståndet fluktuerar ofta.

- Skogsavverkning och kraftig gallring utefter vattendraget kan utgöra hot mot hårklomossan, dels genom att lämpliga växtsubstrat (i detta fall klibbal) för arten försvinner, men möjligen också genom kraftigt ökad solexponering, vilket i några fall har visat sig vara negativt för arten. Genom ”generell naturvårdshänsyn” vid skogsbruk, vilket bland annat innefattar att lämna en skyddszon av träd och buskar längs vattendrag, bör dock skogsbruk kunna bedrivas längs med älven.”
- Antalet bävvar har ökat kraftigt i Alsterdalen under senare decennier. Allt för kraftigt bäverangrepp i lövbården längs älven utgör potentiellt hot mot hårklomossan.
- Övergödning (ökat kvävenedfall samt läckage av närsalter från jord- och skogsbruk) med ändrade konkurrensförhållanden som följd kan leda till att hårklomossan trängs undan av andra arter. Tät strandvegetation kan förhindra att vatten strömmar förbi mossan samt att mossan kvävs av förna. Övergödning kan även stimulera tillväxt av trådformiga gröna alger vilka påverkar hårklomossan negativt.
- Hårklomossan har en relativt dåliga spridningsförmåga. Arten bedöms som mest kunna sprida sig 5 m vegetativt under en 10-årsperiod. Vidare saknas fynd av fertila mosskott/sporkapslar vid Alsterälven liksom vid de flesta andra växtplatserna av hårklomossa. I de flesta fall beror detta på avsaknad av hanliga plantor av mossan. Spridning med hjälp av sporer är en förutsättning för långväga spridning och spridning till nya vattensystem. På lång sikt utgör det begränsade antalet lokaler av arten samt avsaknad av spridning via sporer ett hot mot artens överlevnad.

Bevarandeåtgärder – med tidplan

Följande bestämmelser bidrar på olika sätt till att arten *1383 hårklomossa* uppnår och bibehåller gynnsam bevarandestatus i Alsterälvens Natura 2000-område.

Gällande regelverk 2006

- Hårklomossa är fridlyst enligt artskyddsförordningen (1998:179).
- Enligt 7 kap 28 a § MB krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärd som på ett betydande sätt kan påverka miljön inom ett Natura 2000-område. Vid exempelvis skogsbruksåtgärder ska samråd ske med Länsstyrelsen och skogsvårdsstyrelsen.
- Natura 2000-området ligger inom Alsterdalen som omfattas av landskapsbildsskydd (19 § Naturvårdslagen). Avverkning av skog får inte ske utan Länsstyrelsens tillstånd.
- Vid skötsel av skog ska hänsyn tas till naturvårdens och kulturmiljövårdens intressen. Skogsvårdsstyrelsen får meddela föreskrifter om vilken hänsyn som ska tas (30 § Skogsvårdslagen). Föreskrifterna får dock inte vara så omfattande att ”pågående markanvändning avsevärt försvåras”. Om det efter bedömning visar sig att markanvändningen avsevärt försvåras så har markägaren rätt till ersättning (31 kap 4 § 5p MB).
- Natura 2000-området ligger inom ett större område av riksintresse för kulturmiljövård (3 kap 6 § MB).
- År 2004 antogs ett nationellt åtgärdsprogram för bevarande av hårklomossa. Syftet med åtgärdsprogrammet är bland annat att vidta åtgärder för att sprida kunskap om mossan och dess habitatkrav bland markägare, myndigheter och andra berörda. Genom detta förbättra förutsättningarna för arten så att den ska uppnå och bibehålla gynnsam bevarandestatus. Åtgärdsprogrammet för hårklomossans bevarande kommer att pågå till och med 2007. Länsstyrelsen i Värmlands län har som mål att genomföra inventeringar av hårklomossa i länet under 2006 och eventuella bevarandeåtgärder kommer då att övervägas.

- Hela Alsterdalen ingår i Karlstads kommuns naturvårdsprogram. Förekomsten av hårklomossa vid Gunnerud är en av anledningarna till att Alsterdalen klassats som ett område med ”mycket höga naturvärden av regionalt intresse”.
- Fastställd vattendom (Länsstyrelsens arkiv); Enligt gällande vattendom har regleringen vid dammen i Gunnerud skett på ungefär samma sätt sedan 1800-talet. Naturen har över tiden anpassat sig till rådande regleringsförhållanden och de tycks vara gynnsamma för hårklomossan. Vid eventuell omprövning av gällande vattendom ska hårklomossans krav på livsmiljö alltid beaktas.

Bevarandestatus

Nationellt

Hårklomossan 1383 är känd från drygt 200 lokaler i landet (Naturvårdsverket 2004). Växtlokalerna indikerar att arten förekommer i två större utbredningsområden, ett sydligt (nordöstra Skåne, södra Småland och Blekinge) och ett nordligt (södra Värmland, Närke, Västmanland). De flesta kända lokalerna finns i det södra utbredningsområdet. Antalet lokaler har minskat drastiskt de senaste 100 åren. Hårklomossan är rödlistad i Sverige och placerad i kategorin Sårbar (VU). Statusen hos de kvarvarande bestånden bedöms utifrån aktuell hotbild vara gynnsam.

Alsterälven Gunnerud

Hårklomossan växer på rötter av klibbal utmed hela sträckan inom Natura 2000-området. Arten har även återfunnits utanför Natura 2000-området, upptill sjön Alstern i norr och ner till E18 i söder. Kunskap om antalet mossfläckar i området saknas. Så vitt känt saknas sporkapslar i Alsterälvens bestånd, vidare är förekomsten av hårklomossan isolerad och därmed sårbar. *Hårklomossans* bevarandestatus är oklar.

Uppföljning av bevarandemålen

För att bedöma hårklomossans bevarandestatus krävs uppföljning av uppsatta bevarandemål. Vid uppföljning utvärderas även befintliga bevarandeåtgärder för att se om de uppfyller sitt syfte. Om en befintlig bevarandeåtgärd inte har avsedd effekt kommer åtgärden att justeras.

Nationellt projekt där metoder och arbetssätt anpassade för övervakning av Natura 2000 är under framarbetande. Tillsvidare ges här exempel och förslag på tänkbara uppföljningsmetoder och/eller parametrar. Komplettering kommer att ske då metoderna för den nationella uppföljningen är möjliga att tillämpa.

- Inventering minst vart 6:e år. Antalet delpopulationer (fläckar större än 1 dm) räknas på båda sidor av älven.
- Provtagning vattenkemi.

Bilaga

1. Karta över Natura 2000-områdets avgränsning

Referenser

Fredrik Wilde (muntligt) om förekomster av hårklomossa i Alsterälven utanför Natura 2000-området.

Karlstads kommun. 1996. *Naturvårdsprogram för Karlstad kommun*. Antaget 16 november 1995.

Länsstyrelsen i Värmlands län. *Beskrivning av riksintresse för kulturmiljövård (K18 Alsterdalen)*. Länsstyrelsens rapport 1988:11(3): Områden av riksintressen för kulturminnesvård.

Länsstyrelsen i Värmlands län. *Länsstyrelsens beslut om landskapsbildsskydd (1971-10-07) Vattendomar* (opublicerade, Länsstyrelsens arkiv

Natura 2000 – Art och naturtypsvisa vägledningar 1383 - Uppdaterat: 2003-04-15

(www.naturvardsverket.se)

Naturvårdsverket. 2004. *Åtgärdsprogram för bevarande av hårklomossa* – gäller under perioden 2004-2007.

Skogsvårdsstyrelsen. 2002. *Naturvärdesobjekt Alstersälven Ringsåker* (inv.datum 1996-11-19)